

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
БЕРДЯНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ЗАТВЕРДЖЕНО

Рішення вченої ради
Бердянського державного
педагогічного університету
від 26.08.2020 р., протокол №01

Комунікативна лінгвістика

(назва освітнього компоненту)

ПРОГРАМА

обов'язкової навчальної дисципліни

підготовки	магістра
	(назва ступеня вищої освіти)
спеціальності	035 Філологія
	(шифр і назва спеціальності)
спеціалізації	035.01 українська мова і література / 035.034 слов'янські мови та літератури (переклад включно), перша – російська
	(шифр і назва предметної спеціальності)
освітньо-професійної програми	«Філологія»
	(назва освітньо-професійної програми)

Бердянськ, 2020

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ:

Вікторія ЛПІЧ, кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри української мови та славістики

Обговорено та рекомендовано методичною радою Бердянського державного педагогічного університету 21.08.2020 р., протокол №01.

ВСТУП

Програма обов'язкової навчальної дисципліни «Комунікативна лінгвістика» складена відповідно до освітньо-професійної програми «Філологія» підготовки фахівців другого (магістерського) рівня вищої освіти, галузі знань 03 Гуманітарні науки, спеціальності 035 Філологія, спеціалізації 035.01 українська мова та література / 035.034 слов'янські мови та літератури (переклад включно), перша – російська.

Предметом навчальної дисципліни є:

- принципи комунікативного аналізу мовлення;
- загальні закони комунікації (процеси спілкування) людей з використанням живої природної мови, а також з урахуванням усіх наявних складових комунікації (фізичних, фізіологічних, психологічних, когнітивних, соціальних, контекстних, ситуативних та ін.);
- принципи організації засобів мовного коду та інших знакових систем у процесі комунікативної взаємодії, відношення між мовними одиницями та умовами їх вживання в певному комунікативно-прагматичному просторі.

Міждисциплінарні зв'язки: курс пов'язаний із дисциплінами професійно-практичної підготовки («Актуальні проблеми граматики української мови»; «Український романтизм», «Актуальні проблеми граматики російської мови», «Російська постмодерністська література»).

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни «Комунікативна лінгвістика» є:

- формування у студентів здатностей користуватися поглибленими знаннями та положеннями комунікативної лінгвістики у процесі мовленнєвої діяльності, міжкультурної комунікації та повсякденного спілкування;
- усвідомлювати та практично застосувати правила побудови різних видів текстів, забезпечити породження цілісного тексту з використанням різних засобів смислового та формального зв'язків з огляду на прагматику мови та мовлення;
- розуміти сутність впливу тексту оригіналу на його споживачів, вибору засобів, необхідних для реалізації комунікативно-прагматичної мети висловлювання;
- використовувати знання про різні типи стратегій як одного зі способів одержання, збереження і використання інформації, необхідної для розв'язання комунікативних професійно орієнтованих завдань.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни «Комунікативна лінгвістика» є:

- засвоєння студентами теоретичних знань з основ комунікативної лінгвістики;
- вироблення у студентів навичок коментування та аналізу мовних фактів, умінь застосовувати набуті знання на практиці;
- ознайомлення студентів з дискусійними питаннями комунікативної лінгвістики;
- підвищення культури усного та писемного мовлення студентів.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні набути таких компетентностей та продемонструвати такі результати навчання:

Компетентності, якими повинен оволодіти здобувач	Програмні результати навчання
<p>ІК. Здатність розв'язувати складні задачі і проблеми в галузі лінгвістики, літературознавства, фольклористики, перекладу в процесі професійної діяльності або навчання, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій та характеризується невизначеністю умов і вимог.</p> <p>ЗК 1. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.</p> <p>ЗК 2. Здатність бути критичним і самокритичним.</p> <p>ЗК 7. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.</p> <p>ЗК 8. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.</p> <p>СК 1. Здатність вільно орієнтуватися в різних лінгвістичних напрямках і школах.</p> <p>СК 6. Здатність застосовувати поглиблені знання з обраної філологічної спеціалізації для вирішення професійних завдань.</p>	<p>ПРН 1. Оцінювати власну навчальну та науково-професійну діяльність, будувати і втілювати ефективну стратегію саморозвитку та професійного самовдосконалення.</p> <p>ПРН 2. Упевнено володіти державною та іноземною мовами для реалізації письмової та усної комунікації, зокрема в ситуаціях професійного й наукового спілкування; презентувати результати досліджень державною та іноземною мовами.</p> <p>ПРН 4. Оцінювати й критично аналізувати соціально-особистісно та професійно значущі проблеми і пропонувати шляхи їх вирішення у складних і непередбачуваних умовах, що потребує застосування нових підходів та прогнозування.</p> <p>ПРН 5. Знаходити оптимальні шляхи ефективної взаємодії у професійному колективі та з представниками інших професійних груп різного рівня.</p> <p>ПРН 9. Характеризувати теоретичні засади (концепції, категорії, принципи, основні поняття тощо) та прикладні аспекти обраної філологічної спеціалізації.</p> <p>ПРН 10. Збирати й систематизувати мовні, літературні, фольклорні</p>

	<p>факти, інтерпретувати та перекладати тексти різних стилів і жанрів (залежно від обраної спеціалізації).</p> <p>ПРН 11. Здійснювати науковий аналіз мовного, мовленнєвого й літературного матеріалу, інтерпретувати та структурувати його з урахуванням доцільних методологічних принципів, формулювати узагальнення на основі самостійно опрацьованих даних.</p> <p>ПРН 12. Дотримуватися правил академічної доброчесності.</p> <p>ПРН 13. Доступно й аргументовано пояснювати сутність конкретних філологічних питань, власну точку зору на них та її обґрунтування як фахівцям, так і широкому загалу, зокрема особам, які навчаються.</p> <p>ПРН 14. Створювати, аналізувати та редагувати тексти різних стилів та жанрів.</p> <p>ПРН 15. Обирати оптимальні дослідницькі підходи й методи для аналізу конкретного лінгвістичного чи літературного матеріалу.</p> <p>ПРН 16. Використовувати спеціалізовані концептуальні знання з обраної філологічної галузі для розв'язання складних задач і проблем, що потребує оновлення та інтеграції знань, часто в умовах неповної/недостатньої інформації чи суперечливих вимог.</p>
--	--

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 4 кредити ЄКТС / 120 годин.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Модуль 1

Змістовий модуль 1. Комунікативна лінгвістика як наука і навчальна дисципліна.

Тема 1. Комунікативна лінгвістика як наука і навчальна дисципліна.

Сутність, категорії комунікативної лінгвістики та її взаємозв'язки з іншими галузями знання. Базові поняття комунікативної лінгвістики. Предмет і завдання комунікативної лінгвістики.

Тема 2. Методи комунікативної лінгвістики.

Семіотичний аналіз. Прагматичний аналіз. Структурний аналіз. Пропагандистський аналіз. Дискурс-аналіз. Аналіз побутового діалогу або конверсаційний аналіз. Аналіз суміжних пар. Контент-аналіз. Трансакційний аналіз.

Змістовий модуль 2. Спілкування і комунікація.

Тема 3. Спілкування і комунікація. Функції спілкування.

Спілкування як діяльність. Види, типи і форми професійного спілкування. Основні закони спілкування. Класифікація функцій спілкування.

Тема 4. Особливості міжособистісного спілкування.

Тенденції розвитку сучасного спілкування. Поняття дефініції, ідентифікації і співпереживання в міжособистісному спілкуванні. Аналітичні моделі спілкування.

Модуль 2

Змістовий модуль 3. Компоненти комунікації.

Тема 5. Елементарні компоненти і засоби комунікації.

Адресант та адресат. Повідомлення (закодована інформація). Контекст і ситуація. Найважливіші засоби комунікації.

Тема 6. Канали комунікації. Ситуативний контекст спілкування. Зворотний зв'язок у комунікації.

Комунікаційні процеси. Кодування і посилення. Комунікативний шум. Ситуативний контекст спілкування. Зворотний зв'язок у комунікації.

Змістовий модуль 4. Мовленнєве спілкування.

Тема 7. Класифікація форм мовленнєвого спілкування.

Основні форми мовленнєвого спілкування. Монологічна форма мовленнєвого спілкування. Організація діалогу як форми спілкування. Полілогічна форма мовленнєвого спілкування.

Тема 8. Породження мовлення як процес. Проблеми, пов'язані з процесом сприйняття мовлення.

Моделі, етапи і рівні породження мовлення. Слухання і його роль у комунікації. Процес сприйняття мовлення та проблеми, які пов'язані з ним.

Модуль 3

Змістовий модуль 5. Загальна характеристика складових комунікативного акту

Тема 9. Сутність і компоненти комунікативного акту. Прагматичні аспекти комунікації.

Компоненти комунікативного акту, пов'язані з учасниками спілкування. Гендерні аспекти спілкування. Відмінності в психології чоловіків і жінок. Стилі чоловічого й жіночого спілкування. Прагматичні аспекти спілкування.

Тема 10. Комунікативні інтенції. Стратегії мовленнєвого спілкування. Комунікативний кодекс.

Мовна й комунікативна компетенції мовців. Ефективність спілкування. Комунікативні закони. Правила спілкування. Складові стратегії спілкування.

Змістовий модуль 6. Комунікативний акт.

Тема 11. Складові комунікативного акту, пов'язані з мовним кодом.

Дискурс як процес і найзагальніша категорія організації мовного коду в спілкуванні. Типи дискурсів. Текст як результат і одиниця комунікації. Текст і дискурс. Типологія текстів. Інформація в дискурсах і текстах. Експліцитна та імпліцитна інформація в комунікації. Мовленнєвий жанр. Дискурс і мовленнєвий жанр. Мовленнєвий акт у структурі повідомлення. Перформативи і констативи імплікації та імплікатури дискурсу. Непрямий мовленнєвий акт. Імпліцитна інформація в мовленнєвих актах. Зіставлення пресу позицій та інших типів імпліцитної інформації.

Тема 12. Складові комунікації, пов'язані з риторикою мовлення і ситуацією спілкування.

Стиль спілкування. Мовна особистість у комунікації. Усне і писемне спілкування. Функціональний стиль мовлення. Комунікативно-риторичні якості мовлення. Етикет мовленнєвого спілкування. Регістр як категорія комунікації. Тональність як складова мовленнєвого спілкування. Атмосфера спілкування.

Модуль 4

Змістовий модуль 7. Комунікативні девіації (невдачі).

Тема 13. Сутність і природа комунікативних девіацій.

Комунікативні девіації (невдачі). Сутність і природа комунікативних девіацій. Комунікативний саботаж.

Тема 14. Типологія комунікативних девіацій.

Власне комунікативні девіації, їх причини і механізми. Типи комунікативних невдач. Порушення підготовчих умов комунікації. Створення адресантом недоречних і несвоєчасних комунікативних актів.

Змістовий модуль 8. Міжкультурна комунікація.

Тема 15. Національно-культурні чинники у процесі комунікації. Аспекти мовного коду в міжкультурній комунікації.

Вплив національно-культурних чинників на процес спілкування. Міжкультурна комунікація та аспекти мовного коду.

Тема 16. Національно-культурна специфіка мовленнєвого етикету. Комунікативні табу. Невербальні особливості міжкультурної комунікації.

Національно-культурна специфіка мовленнєвого спілкування. Аналіз комунікативних ситуацій. Комунікативні табу. Невербальні особливості міжкультурної комунікації.

3. Рекомендована література

Базова

1. Бацевич Ф. С. Нариси з комунікативної лінгвістики. Львів, 2003. 313 с.
2. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики. 2-ге видання, доповнене. Київ: «Академія», 2009. 376 с.
3. Гандапас Р. Камасутра для оратора. Київ: Моноліт-Bizz, 2018. 272 с.
4. Лінгвістично-інформаційні студії: праці Українського мовно-інформаційного фонду НАН України : у 5 т. / В. А. Широков та ін. Т. 5: Віртуалізація лінгвістичних технологій. Київ. Український мовно-інформаційний фонд НАН України. 2018. 239 с.
5. Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми. Полтава: Довкілля-К, 2008. 712 с.

Допоміжна

1. Адамов Е.А. Личность лектора. Москва: Наука, 1985. 150 с.
2. Адамов Е. Рациональное и эмоциональное в ораторском выступлении. *Политическое самообразование*. 1982. № 3. С. 22 – 30.
3. Апресян Г.З. Ораторское искусство. Москва: Наука, 1982. 212 с.
4. Бабич Н.Д. Сила мовленого слова. Чернівці, 1997. 315 с.
5. Багмут А.Й. Інтонація як засіб мовної комунікації. Київ, 1980. 243 с.
6. Вихованець І. Абревіатури. Культура ораторської мови. *Трибуна лектора*. 1978. № 3. С. 33 – 34.
7. Вихованець І. Ньюанси слова (Про мову лектора). *Трибуна лектора*. 1976. № 2. С. 12 – 18.
8. Зимняя И.А. Речевая деятельность и психология речи. *Основы теории речевой деятельности*. Москва: Наука, 1974. С. 64-72.
9. Ковалик І.І. Мова і мовлення та форми їх існування. *Мовознавство*. 1979. № 3. С. 3-10.
10. Колесник Г.М. Культура мови усного виступу (лектора). *Трибуна лектора*. 1980. № 10. С. 30 – 32.
11. Кочерган М.П. Загальне мовознавство: Підручник для студентів філологічних спеціальностей вищих закладів освіти. Кив: Академія, 1999. 288 с.

Інформаційні ресурси

1. Бібліотека БДПУ (www.bdpu.org/library)
2. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського (<http://www.nbuv.gov.ua>)
3. Лінгвістичний портал з української мови (<http://www.mova.info>)

4. Методи навчання:

1. **Словесні:** *монологічні* – лекція інформаційна, проблемна; *діалогічні* – бесіда.
2. **Наочні:** спостереження, демонстрування.

3. Практичні: вправи різних типів.

4. Проблемно-пошукові: проблемне викладання – від знання до проблеми, від проблеми до знання.

5. Самостійна робота: узагальнення, розв'язання проблемних завдань, аргументування рішень, взаємоопитування.

6. Методи за логікою руху змісту навчального матеріалу: дедуктивні, індуктивні, узагальнення, систематизація.

5. Форма підсумкового контролю успішності навчання:

Вид контролю	Максимальна вага поточного та підсумкового контролю у балах	Підсумкова оцінка
Поточний контроль		100
Практичні заняття	30	
Самостійна робота	20	
Підсумковий контроль		
Екзамен:	50	

Розподіл набраних здобувачем балів під час практичних занять

Види робіт	Кількість набраних балів			
	незадовільно	задовільно	добре	відмінно
Практичне заняття 1	1	2	2	3
Практичне заняття 2	1	2	3	3
Практичне заняття 3	1	2	3	4
Практичне заняття 4	1	2	3	4
Практичне заняття 5	1	2	3	4
Практичне заняття 6	2	2	3	4
Практичне заняття 7	2	3	4	4
Практичне заняття 8	2	3	4	4
Максимальна кількість набраних балів	11	15-18	20–25	30

Розподіл набраних здобувачем балів під час самостійної роботи

Самостійна робота	Кількість набраних балів			
	незадовільно	задовільно	добре	відмінно
Тема 1-4	1	2	3	5
Тема 5-8	1	2	4	5
Тема 9-12	1	3	4	5
Тема 13-16	2	3	4	5
Максимальна кількість набраних балів	5	10	15	20

6. Система оцінювання.

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за національною шкалою		Оцінка за шкалою ЄКТС
	Для підсумкового семестрового контролю, що включає екзамен, курсову роботу, практику	Для підсумкового семестрового контролю, що включає залік	Для всіх видів підсумкового контролю
90-100	відмінно	зараховано	A (відмінно)
78-89	добре		B (добре)
65-77			C (добре)
58-64	задовільно		D (задовільно)
50-57			E (задовільно)
35-49	незадовільно	не зараховано	FX (незадовільно) з можливістю повторного складання
1-34	незадовільно		F (незадовільно) з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

